

УДК 355.321

С. В. ЯКИМ'ЯК, кандидат військових наук, начальник кафедри Військово-Морських Сил Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

С. Г. САННИКОВ, кандидат військових наук, доцент, доцент Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

Й. К. РАДЖАПАКСА, здобувач кафедри Військово-Морських Сил Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ

АНАЛІЗ ЗАВДАНЬ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ШРІ-ЛАНКИ В ІНТЕРЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ НА МОРІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Авторами проаналізовано роль, призначення та завдання ВМС Шрі-Ланки, їх можливості та існуючий порядок виконання завдань в умовах загроз безпеки в регіоні Індійського океану.

Ключові слова: ВМС, завдання, операції, національні інтереси.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Військово-морські доктрини та стратегії світу як складові частини розвитку багатьох морських держав спрямовані на економічний розвиток суспільства.

Аналіз досвіду діяльності військово-морських сил у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття свідчить про зростання ролі та місця флотів у забезпеченні економічних та зовнішньополітичних інтересів держави на морі [1–4]. Склалася досить розвинута система забезпечення правопорядку Світового океану. Проте час виявив недоліки та проблеми в їх використанні. З одного боку, сучасні загрози потребують застосування сил та засобів ВМС, а з іншого – системи чинного міжнародного морського права обмежують або не визначають застосування ВМС для можливого впливу на морські судна, які скоїли правопорушення, їх переслідування, застосування зброї. Крім того, у деяких випадках потрібно дотримуватись вимог міжнародного гуманітарного права, зокрема з питань застосування зброї в діях на морі [5; 6].

Актуальність проблеми потребує вироблення науково обґрунтованих пропозицій і наукового дослідження ролі, призначення та завдань ВМС Шрі-Ланки, їх можливостей та існуючого порядку виконання завдань силами (військами) ВМС. Важливо підкреслити, що у більшості провідних морських держав ці питання висвітлюються у відповідних керівних документах, які регламентують призначення та порядок застосування ВМС і розглядають боротьбу з окремими випадками загроз безпеки на морі.

Метою статті є аналіз ролі, призначення та завдань ВМС Шрі-Ланки, їх можливостей та існуючого порядку виконання завдань силами (військами) ВМС в регіоні Індійського океану, щоб надалі оцінити ефективність застосування ВМС в інтересах забезпечення безпеки економічної діяльності держави на морі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз національних нормативно-правових актів та інших документів Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка свідчить, що проблеми захисту економічної діяльності держави на морі приділяється першочергова увага. Зокрема у програмі президента Шрі-Ланки щодо розвитку країни в сучасних умовах та на перспективу [7] визначено основні цілі, завдання та заходи, спрямовані на забезпечення розвитку Шрі-Ланки як морської (океанської) держави та захист її економічної діяльності на морі. Зазначаючи, що шрі-ланкійський військовий флот був з давніх часів одним із найсильніших у регіоні [7], передбачено, що у майбутньому, упродовж десяти років, він залишатиметься важливою складовою захисту національних інтересів на морі.

Програмними засадами визначено створення так званих ключових економічних центрів або вузлів (англ. – hub), які повинні стати фундаментом для розширення видів і обсягів економічної діяльності у певних територіально локалізованих частинах території держави та прилеглих ділянках виключної (морської) економічної зони, що належить країні. Зокрема відповідні ресурси спрямовано на забезпечення динамічного розвитку морських портів. Окрім того, стратегією розвитку країни передбачено, що у найближчому майбутньому ВМС держави мають гарантувати безпеку судноплавства на морських шляхах у межах виключної (морської) економічної зони та територіального моря держави [7].

Найважливішою оборонною складовою острівної держави Шрі-Ланка є її військово-морські сили, досить збалансовані та добре згуртовані, здатні виконувати відповідну діяльність у водах Шрі-Ланки, забезпечуючи ефективний захист національних інтересів. Місія ВМС полягає в проведенні швидких та тривалих військових операцій на морі відповідно до державної політики

Військово-Морські сили Шрі-Ланки складаються з більш ніж 50 бойових і допоміжних кораблів та прибережних патрульних катерів, а також інших підрозділів. Для ефективного технічного обслуговування всіх кораблів, суден і транспортних засобів та забезпечення оперативної готовності командувань і частин кожний район має свою гавань (базу), технічні можливості для ремонту та переобладнання, центри зв'язку, логістики, будівельні та медичні установи. Операційний та адміністративний контроль за ВМС Шрі-Ланки зі штаб-квартири ВМС у м. Коломбо здійснює командувач ВМС, якому допомагає начальник штабу, генеральні директори та директори, що входять до складу правління та ради директорів ВМС Шрі-Ланки. Військово-морські сили поділяються на сім командувань, кожним з яких управляє офіцер, призначений відповідальним за командування у певному районі дій [8]. Управління ВМС Шрі-Ланки показано на рис. 1.

Для ефективного управління й адміністративного контролю над водами о. Шрі-Ланки прибережні райони поділені на сім військово-морських зон. Межі цих зон визначено з урахуванням географічних особливостей і меж морських адміністративних районів рис. 2 [7; 8].

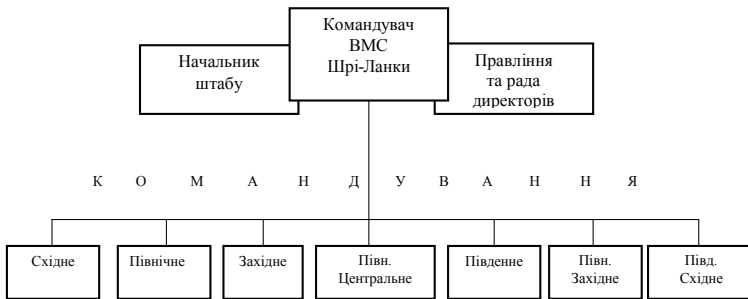

Рис. 1. Управління ВМС Шрі-Ланки

1. Східна військово-морська зона ENA.
2. Північна центральна військово-морська зона NCNA.
3. Північна військово-морська зона NNA.
4. Південна військово-морська зона SNA.
5. Західна військово-морська зона WNA.
6. Північно-західна військово-морська зона NWNA.
7. Південно-східна військово-морська зона SENA.

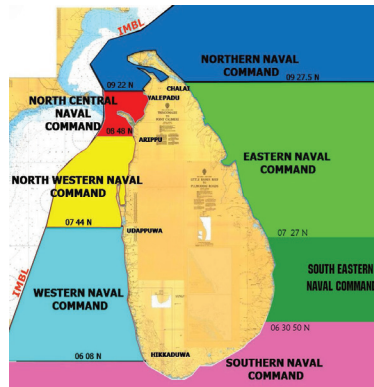

Рис. 2. Військово-морські зони ВМС Шрі-Ланки

Аналіз показав, що головними завданнями ВМС Шрі-Ланки є: підтримка морського суверенітету і територіальної цілісності; захист важливих інфраструктур, безпека портів, бухт та інших морських комунікацій і об'єктів; дослідження, експлуатація та захист морських та океанських енергетичних ресурсів на континентальному шельфі і у ексклюзивній економічній зоні; захист прибережного, океанського рибальства, глибоководного рибальства та рибальських господарств; боротьба з підривними групами, тероризмом, запобігання піратству, контрабанді і розповсю-

дженню зброї і торгівлі наркотиками; зміцнення дипломатичних зв'язків з дружніми державами регіону та іншими державами з використанням ВМС дипломатії; допомога рятувальним та пошуковим операціям; контроль довкілля у регіоні.

Основними військово-морськими операціями ВМС Шрі-Ланки сьогодні є [7; 8]:

спостереження у відкритому морі. Малі патрульні катери перебувають у відкритому морі, щоб відстежувати канали нелегального постачання зброї з використанням торговельних суден і здійснювати діяльність у ексклюзивній економічній зоні;

операції із залученням швидкохідних бойових катерів. Швидкохідні бойові катери складають флот з невеликих за розміром надводних бойових одиниць – приблизно 25 м у довжину з водотоннажністю приблизно 50 тонн, озброєних швидкострільною зброєю. Катери нового покоління здатні розвивати швидкість понад 45 вузлів. Ці бойові катери на цей час виявилися найефективнішими у діяльності на морі проти терористичних угруповань Тигрів за визволення Таміл – Ілама (ТВТІ);

конвоювання, або супроводження (вахта). Через численні спроби терористів атакувати судна, які через відсутність наземних маршрутів транспортують життєво необхідні ресурси для цивільного населення на північ країни, забезпечення матеріально-технічної підтримки на морі стало вкрай необхідним завданням;

безпека гаваней. Через діяльність терористів, які атакували, використовуючи терористів-смертників проти військово-морських підрозділів, що базувалися у Трінкомалі, Канкесантураї та Караїнагарі та здійснювали численні спроби захоплення торговельних суден біля Канкесантураї та в гавані Коломбо, цілодобовий захист та безпека гаваней стали пріоритетними і найважливішими завданнями. Військово-Морські сили Шрі-Ланки є уповноваженим органом, який упроваджує положення Міжнародного кодексу з охорони суден і портових засобів у Шрі-Ланці.

Аналіз також показує, що застосування ВМС можна класифікувати відповідно до національних інтересів Шрі-Ланки. Існує чотири основні галузі зовнішніх та внутрішніх державних інтересів, які впливають на застосування ВМС [7, 8]: військові інтереси; дипломатичні інтереси; правоохоронна діяльність; політика сприяння.

Військові інтереси. Суттю усіх світових військово-морських сил є їх військове призначення. Військову роль ВМС відіграють під час загрози

або використання сил на морі. Це включає застосування військово-морської сили як у наступальних операціях проти ворожих сил на їх території, так і в оборонних операціях, спрямованих на захист власних сил, території та торгівлі. Військові інтереси виконуються шляхом досягнення конкретних військових цілей, місій і завдань.

Дипломатичні інтереси. Військово-морська дипломатія потребує використання військово-морських сил для досягнення зовнішньополітичних цілей, будуючи мости дружби та зміцнюючи міжнародну співпрацю та демонструючи власний потенціал і наміри стримувати потенційних противників. Більш розширена мета дипломатичної ролі ВМС полягає у вигіднішому формуванні морського середовища для забезпечення національних інтересів відповідно до зовнішньої політики та цілей національної безпеки. Військово-Морські сили виконують дипломатичну роль за рахунок двох характеристик. Перша характеристика це їх статус як комплексних інструментів забезпечення суверенітету держави, тобто їх присутність у межах або за межами конкретного регіону демонструє власне політичні наміри і відданість ідеї подальшої підтримки національних інтересів у цьому регіоні. Таким чином, їх присутність або відсутність можуть варіюватися залежно від політичної позиції, якої певна країна дотримується щодо потенційних партнерів, а також ворогів.

Друга характеристика, що сприяє дипломатичній ролі військово-морського флоту, полягає у його власних можливостях, включаючи доступ, мобільність, засоби існування, охоплення, гнучкість та універсальність. Усі ці елементи разом складають комплекс дій, які впливають на подальший розвиток національних інтересів та досягнення цілей зовнішньої політики держави. Військово-Морські сили можуть бути легко розгорнуті, виконувати різноманітні завдання та місії (при цьому їх видима присутність та інтенсивність залежатимуть від конкретних вимог ситуації) і так само легко та швидко бути виведені з району дій за сигналом.

Правоохоронна діяльність. Військово-Морські сили застосовуються також з метою дотримання закону держави та виконання правоохоронних функцій або підтримки режиму, установленого міжнародним мандатом. Сили розгортаються лише у разі потреби самооборони або в крайньому випадку для виконання своєї ролі. Ефективне виконання правоохоронної діяльності на морі потребує чіткої та ідеальної координації між різними морськими правоохоронними та контролюючими органами. Загальна відповідальність за забезпечення прибережної безпеки доручена

ВМС Шрі-Ланки в тісній координації із силами берегової охорони Шрі-Ланки, державними силами поліції та іншими центральними (державними) та уповноваженими органами морських портів.

Політика сприяння. У ролі сприяння немає жодного елемента насилля або потенціальної загрози застосування сил. Це є головною вимогою виконання таких операцій. Прикладами завдань політики сприяння є: гуманітарна допомога; ліквідація наслідків стихійних лих; пошуково-рятувальні операції; знешкодження боєприпасів; допомога при зануренні у воду; операції з порятунку суден на морі; гідрографічні зйомки тощо [7–9].

Таким чином, морські сили завдяки їх швидкій мобілізації надзвичайно корисні на ранніх етапах кризових ситуацій, коли вкрай необхідно забезпечити країну життєво необхідними ресурсами, надати першу і подальшу допомогу та підтримку. Рівень можливостей виконання цих функцій прямо залежить від мобільності, досяжності та витривалості, які притаманні військово-морським силам, разом з їх можливостями щодо забезпечення морських перевезень і транспортування. Наприклад, в умовах ліквідації наслідків стихійних лих однією з найбільших проблем є забезпечення продуктами харчування, питною водою та медикаментами. Саме в таких умовах військова мобільність, поєднана з надійними лініями зв'язку, є найефективнішою у наданні допомоги навіть найвіддаленішим постраждалим районам. Якщо спеціалізовані цивільні організації можуть організувати надання допомоги на більш пізньому етапі, то військово-морські сили можуть це зробити негайно, а також розгорнутися для підтримки їх зусиль.

Висновки. 1. На підставі аналізу зроблено висновок, що у сучасних умовах мирного часу на військово-морські сили держав покладаються завдання із захисту економічної діяльності держави на морі. В умовах реалізації нової стратегії розвитку Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка, запропонованої президентом країни, передбачається значне зростання ролі ВМС Шрі-Ланки у забезпеченні захисту економічних інтересів держави, насамперед розвитку економічної діяльності на морі.

2. Результати проведеного аналізу показують, що ВМС повинні виконувати такі основні завдання: захист міжнародних морських перевезень (судноплавства) у межах виключної (морської) економічної зони та територіального моря держави; захист підходів до морських портів; захист важливих морських перевезень, що здійснюються державою та на її замовлення; захист рибальства та добування інших живих і неживих

ресурсів у територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні, на шельфі та надрах під морським дном.

3. Виходячи з воєнно-географічних умов розташування Республіки Шрі-Ланка, домовленостей між іншими державами регіону щодо забезпечення безпеки економічної діяльності на морі, для ефективного виконання завдань захисту економічних інтересів в акваторіях виключної (морської) економічної зони та захисту міжнародного судноплавства визначені зони відповідальності (військово-морські зони) і певний порядок виконання силами та засобами ВМС поставлених завдань. Водночас, ураховуючи існуючу потребу у підвищенні ефективності виконання завдань із захисту економічних інтересів держави та можливе збільшення можливостей ВМС у майбутньому за рахунок включення до їх складу нових кораблів, катерів та інших засобів, виникла необхідність в удосконаленні порядку застосування сил.

4. Результати аналізу є підставою для проведення подальших досліджень з формалізації процесу застосування ВМС для виконання визначених завдань та визначення показників оцінювання ефективності застосування сил для забезпечення безпеки економічної діяльності держави на морі в розглянутих умовах.

Список використаної літератури

1. U.S. Naval Strategy in the 1990s. Selected Documents. Naval War College Newport Papers, № 27 / Editor John B. Hattendorf. – Newport: Naval War College, 2006.
2. Морська доктрина України на період до 2035 року : Затв. Постановою КМУ від 7 жовтня 2009 № 1307. – К., 2009.
3. Морская доктрина Российской Федерации на период до 2020 года : Указ Президента Российской Федерации от 27 июля 2001 года № Пр-1387 // Морской сборник. – 2001. – № 9.
4. Bush, Steve. British warships and auxiliaries. – Cornwall: Maritime books, 2012. – 112 p.
5. Флот в борьбе с терроризмом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.soldierinq.ru/terrorism/navy_anti_terror.php
6. Арцибашева Ю. Ю. Проблемні питання міжнародного морського права / Ю. Ю. Арцибашева, О. І. Ромнюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=46830>.
7. Mahinda Chintana. Vision for the Future, 2010. – 104 p.
8. Sri Lankan Navy Diamond Jubilee, by Rtd. Admiral. TSG Samarasingha, 2013

9. Capt KD Joshi & LCdr DR Prasad, Islands and choke points: cooperative model for security.

Рецензент – кандидат військових наук, старший науковий співробітник Антонов А. О.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013.

Якимяк С. В., Санников С. И., Раджапакса Й. К. Анализ задач и особенностей применения Военно-Морских сил Шри-Ланки в интересах обеспечения безопасности экономической деятельности государства на море в современных условиях

Авторы проанализировали роль, назначение и задачи ВМС Шри-Ланки, их возможности и существующий порядок выполнения заданий в условиях угроз безопасности региона Индийского океана.

Ключевые слова: *ВМС, задачи, операции, национальные интересы.*

Yakimiak S. V., Sannikov S. H., Radzhapaksa Y. K. Analysis of tasks and features of employment of forces (troops) of Sri Lanka Naval Forces for providing of security of economic activity of the state at sea in modern conditions

The authors have conducted the analysis of roles, missions and tasks of Sri Lanka Naval Forces, their capabilities and current system of implementation of tasks performed by forces (troops) of Naval Forces in the conditions of threats in the region of the Indian Ocean.

Keywords: *Naval Forces, missions, operations, national interests*